

Principatele Române înaintea Europei: o carte-manifest a principelui Gheorghe Bibescu

Prof. univ. dr. GHEORGHE BICHICEAN
Univ. „Petru Maior” Târgu-Mureș

Abstract

*Romanian Principalities in Front of Europe:
A Manifest-Book of Prince Gheorghe Bibescu*

The purpose of this paper is to reveal a book of small dimensions that can be found today at „Astra” Library from Sibiu. It has been first written in French, in 1856, in the context of the Peace Conference from Paris, by Gheorghe Bibescu, the former ruler of Wallachia, who signed it with the pseudonym Sanejouand; one year later, it has been translated into Romanian and published by using the Cyrillic alphabet.

The book has not been known so far and its importance consists on revealing Gheorghe Bibescu’s attitude towards unity, so as his knowledge on Romanian history, as we may conclude by considering the historical, political and legal arguments he has brought out.

Keywords: *Romanian Principalities, Gheorghe Bibescu, 1856, Romanian unity, “Astra” Library, Sibiu.*

În colecțiile speciale ale Bibliotecii ASTRA din Sibiu - Cota C.I./88, nr. inventar 2715 - se găsește o carte de mici dimensiuni, care mi-a atras atenția de la început prin titlu (*Principatele Române înaintea Europei*), prin conținutul și mesajul său, prin momentul redactării și publicării. Cartea a fost scrisă de Gheorghe Dimitrie Bibescu, principe al Țării Românești în perioada 1842-1848.¹

Gheorghe Bibescu a scris și publicat această carte în anul 1856 la Paris, în momentul desfășurării Conferinței de pace care a urmat războiului Crimeei (1853-1856). Conferința de la Paris s-a reunit în perioada 25 februarie - 30 martie 1856, fiind prezidată de contele

¹ Gheorghe Bibescu s-a născut la Craiova în anul 1804 și a murit la Paris, la 1 iunie 1873.

Walewski, ministrul de externe al Franței. Rusia a fost marea perdantă în urma războiului și a hotărârilor Conferinței. La Paris s-a proclamat autonomia Principatelor Române, supunându-se hotărârii unirea Moldovei cu Țara Românească și internaționalizarea Dunării. Rusia, care nu mai conta ca putere în Europa, era obligată să retrocedeze Moldovei trei județe din sudul Basarabiei (anexate cu „bunăvoința” Turciei prin pacea de la București, în 1812), adică Bolgrad, Cahul și Ismail. Un adevărat act de justiție ar fi impus ca întreg teritoriul dintre Prut și Nistru să revină Moldovei.

Discuțiile aprinse și interesele divergente în privința unirii Principatelor Române au împărțit marile puteri în trei tabere. Franța, prin glasul contelui Walewski, Rusia - care, ca țară învinsă, dorea să obțină o pace cât mai puțin defavorabilă -, Prusia și Italia (ambele urmărind scopuri identice, adică realizarea unității politice) s-au pronunțat fără rezerve pentru unirea Principatelor; Anglia s-a pronunțat cu rezerve, știut fiind faptul că ori de câte ori se redeschidea „problema orientală,” interesele ei puteau fi atinse prin împărțirea „moștenirii Imperiului otoman;” Austria și Turcia au fost de la început împotriva, ambele fiind „beneficiare” ale stăpânirii unor teritorii românești de importanță majoră pentru imperiile lor, susținând că „popoarele” celor două Principate nu doresc unirea. De aceea s-a hotărât consultarea lor în cadrul Divanurilor Ad-hoc, organe consultative cu reprezentare socială largă. Falsificarea alegerilor în Moldova de către caimacamul Nicolae Vogoride a provocat un adevărat scandal diplomatic, iar un nou război a putut fi evitat doar prin compromisul realizat de Franța și Anglia, în urma întâlnirii dintre suveranii celor două țări la Osborne. În ciuda manevrelor Turciei și a hotărârii Conferinței de la Paris din 1858, cele două Principate Române s-au unit, prin alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domn la 5 și respectiv 24 ianuarie 1859 (Iași și, respectiv, București).

În acest context, fostul principe al Țării Românești, Gheorghe Bibescu, s-a dovedit a fi un adevărat apărător al idealurilor de unire ale celor două Principate dunărene, inflamând prin mesajul său spiritele unioniste și dovedindu-se un foarte bun cunoscător al istoriei românilor. Argumentele pro-unioniste pe care le aduce sunt de ordin istoric, juridic și politic, subliniind statutul politico-juridic al Principatelor române de-a lungul veacurilor în raporturile cu Înalta Poartă și cu celelalte mari puteri europene interesate mai mult în promovarea propriilor interese în spațiul

românesc, devenit loc de intersectare a rivalităților acestora, care au îmbrăcat de cele mai multe forme violente.

Scrisă într-o primă ediție în limba franceză, cu titlul *Les Principautés roumaines devant l'Europe*, semnată cu pseudonimul Sanejouand, cartea a fost tradusă în românește un an mai târziu sub titlul *Principatele Române înaintea Europei* (Paris, Amyot, 8, Rue de la Paix, 1857). Această carte a fost semnalată de Nicolae Iorga în lucrarea *Istoria literaturii românești în sec. al XIX-lea* (vol. III, 1909, p. 78), de Lucian Predescu în *Enciclopedia Cugetarea* (București, 1940), iar mai târziu de Mihail Straje, în *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români* (București, Ed. Minerva, 1973, p. 69).

Scrierea, textul slavo-român, evidențiind o combinare a caracterelor slave cu cele latinești, dovedește că ne aflăm în perioada de tranziție spre adoptarea alfabetului latin.

Interesul pentru această lucrare este, în opinia noastră, de o mare actualitate, cartea nefiind semnalată între luările de poziție pro-unioniste din perioada premergătoare unirii. Cartea dezvăluie în același timp caracterul principelui Gheorghe Bibescu care, deși nevoit să abandoneze tronul Țării Românești la 1848, s-a dovedit fidel cauzei românești a Unirii de la 1859.

I. TRANSLITERAȚIE

PRINCIPATELE ROMÂNE ÎNAINTEA EUROPEI.

traducție DUMÉ SANEJOUAND.

PARIS, AMYOT, 8, RUE DE LA PAIX, 1857.

Îmblikînd aceste foi asăra prințipatelor Române, am așt drept întîl aștrarea șnșî prințip sakrș, alela al indelendinșî șoșoarelor Ńi al reslektșlșî nalionalitșîilor.

Destșle adionalitșî șaș stins din Eșroșla. Fiind-kŃ a mai rŃmas șna Ńe kare traktatele Ńele mai Ńeki, Ńrekșm Ńi Ńele mai noșî, Ńi mai kș seamŃ traktatșl de Ńaris, o Ńpoteșle, rekșnoskŃndșo Ńi ŃarantŃndșo, Ńel ŃșŃin aleasta fiŃ reslektatŃ, Ńi atŃ Ńșterea kŃt Ńi intrișla rŃmŃie fiŃrŃ de resłtat din inaintea dreptșlșî.

Ńrile, a kŃror kashŃ dorim șŃ așrŃșm, ne șŃnt kșnoskște. O Ńetrefere ŃndelșnșatŃ Ńn prințipate, Ńi șn ștșdiș serioș al ștrŃri Ńoșlășliilor, al nŃrașbrilor, al Ńradșlși de ŃiŃilishalișe, ne Ńșnș Ńn stare a trata aleastŃ kestie, de nș kș talent, Ńel ŃșŃin kș șkșles, Ńentrș Ńeeș Ńe se atŃnșle de adeșrșrșle istorișle, Ńi Ńoate de jșșteșla obserŃŃrilor mele.

Ńștea-dom oare lșmina Ńdestșl o desbatere atŃ de imŃortentŃ Ńentrș RomŃnia, Ńi a-Ń ŃŃti ast-fel, dșșle Ńșterile mele, datorita osŃitalitșî!

DeŃembrie, 1856

PRINKIPATELE ROMÎNE ÎNNAINTEA EUROPII.

Partea întâi.

I.

Kestia organizații Prințatelor de care Benim astăzi sîm porbim sîmblikîșli, e șna din aleea kare traktatîșl Parisîșli a esîș, fîrî s-o hotîraskî.

Desbîțîșl de mai mîște ori de lele mai imîortante orlane ale Presîș Periođîșle, tratatîș Prin reșiste, Prin broșîșre îi kîrîș. A rîșmas kîș toate aleeșta înkîș îinîș akîșm obskîșrîșl îi nekîșnoskîșl.

Diplomașîș îi oamenîș de Stat, adîșnașîș kîș solemnitate la Konîșresîșl din Paris, Ureaş kîș nîș se înkredîș Proîșriilor lor lîșmini, îrelîșnîșlînd o solîșîșle de kare omnîșlîștenîșla lor îș îșșneaş îș Poziție d'a o deslega.

Șrmeazîș sîș ne îștrîștîșm d'astîș îrelîșnîșre? șaș șrmeazîș din kontra sîș fim mîșlîșmîșîș? negreîșl, îș asemenea îșmîșreșîșrîș, ori de îștîșrziere e fatalîș. Prinîșlîșdatele Romîșne șsîșlîșnd adîștîșnd îi nerîșdarea lor e kîș atîș mai îiie îi mai leșîșimîș, kîș kîșl agonia adîștîșrîș îi nesîșștranșla keștîșilor îiștale, Uentîș ele, se adaogîș Prin îșdelîșnîșle șșferîșnîșle ale okîșlîșîș streine. Uentîș toîș, afarîș de Romîșni, rîșșîșoîșl îi relele șale aș îșnîșetat. Îșmîșntîșl Rîșșîș, *șștere belîșverantîșl*, este liber, îi al Moldo-Pomîșni, *de îi neștrîș*, e îșnkîșl dîșle îșkeerea îșșîș okîșșat de armîșle ștreine. Astîș okîșșalîșle, Prinîșlîșdatele n'aș Proîșokat'o; îi n'are nîșîș șn îșretest, dîșle kîșm n'are nîșîș șn dreîș.

Eșrođa okîșđidentalîș, kare n'a intrat îș Bosfor de kîș ka sîș rîșșîșnîșzîș treîșeri îșrîșșîșl, îoate ea dar sîș îșngîșđîșe Așștrîșlîșlor Ueșe Ue, din kontra, din Partea Rîșșîșlor îișșeș ka *kasîș belli*? Moldo-Romîșniea nîș s'a mîșntîșit de Protektoratîșl Parîșlîș, de kîș ka sîș între șșbt alt Protektorat noș, Ue îș îșmîșreșîșrîșle de faîș, se îoate îișîș ka o adîșlîșratîșl aîșșare?

Bede-a ea oare, dreîștîșrîșle îi îișleleđîșle șale, nekontestate de nîșeni, kîșllkate dîșle șn rîșșboîșl îștreîșrîșns Uentîș șșșîșnîșre dîșreîștîșrîșlor?

II.

Fiîșd-kîș armîșa Anglo-Franîșlezîș aș eșlakșat Krîșmeș, nîș trebîșe sîș kredem kîș rîșșboîșl s'aș șșfîșrîș. Kîșmîșl de bîștîșlie s'a ștrîșmîșșat, îi armîșle nîș mai șîșnt aleelealîș; dar rîșșboîșl existîș îșnkîșl, șn rîșșboîșl șșrd, îșlin de fineîș îi strateđîșle, aî kîșlor nîșmai taktîșkîș aș skîșmbat nîșmele; Generalîșlor le aș șșkîșledat îoalîștîșlîș.

Moldo-Romîșniea e astîșîș kîșmîșl bîștîșlie, șaș mai bine kîșmîșl îștrîșlelor. Aleeșta e șoarta astop nenorođîște îșrîș de kîșlîș-Ńa îșreme îșkîșoale. îoziłîșle Ueođrafîșkîș estîșkîșl îșdestîșl trîșta șa stare.

Șîșșatîșl îștre treîș mari îșmîșeriuri, fie-kare dîșnr'îșșeșle aș dorîș s'o kotîșrîșșeaskîșl.

Tîșrîșeș are dreîștîșrîș de *șșzeranîșitate*, Ue kare kaștîș nekontenîș ale skîșmba îș dreîștîșrîș de *șșŃeranîșitate*.

Rîșșeșia șșșîșlîșl dîșl dreîștîșrîșle de Protektorat Ue dobîșndîșe îi Ue kare le a Uerdîșt.

Așștrîșea ar îoî îi dîșșna sîș konfîșșle îș benefîșîșl ei dreîștîșrîșle Ue a Uerdîșt Rîșșeșia.

Șn Stat slab nîș Uate fi fîrîșl îșagîșba șa îșmîșresșrat din toate îșrîșle de treîș ștatîșrîș mari. îolonîșa kîșzîș; Moldo-Romîșniea se aflîș deșja îș agonie.

îișnr't'o gređealîș a Rîșșeș, Eșrođa okîșđidentalîș Ue dormea, deșkîșe okîș. Franșla îi Englıterea sîș bałe îșnkîș bine de șeamîș ! A bîrîș nîș este nîșmîș, dakîș îișne-Ńa nîș Utie sîș asîșgîșre frîșktele bîrîșnîșle. Îș zadar s'a r fi îșrsat atîșa șîșnîșle, daka kașzele rîșșboîșlîș ar eksîșta îșnkîșl, daka dreîștatea îi eksîșitate nîș îor dobîșndîș leđîștîșma lorș îșdestîșlare, daka noșî ambîșîș îor mai ștrîșka îșnkîșl Ńałeș Eșrođîș. Ue rîșșeșle Uekîșlorș traktate, e de trebîșîșnîș a se zîđîș șnș edîșfîșșîș temeîșkîș, îi edîșfîșșîșlș nîș Ua fi astfelș de kîșlș kîșnd Ńa alee de bazîș dreîștîșlș îoșoarelorș, îi kîșnd mai nainte de toate konfîșnîșle Ue Ue noșî îorș reșlektata dreîștîșrîșle Ue Uekîș.

III.

Dîșn treîș mari Îșmîșeriuri Ue mîșrîșîșnesk îișnîșlîșdatele, nîșmai șnșl are oare-kare dreîștîșrîș așșîșrîș-le: aleeșta este Tîșrîșeș, îșns îi alee dreîștîșrîș șîșnt mîșrîșîșnîște îoșmîșrîșt îișnîș kalîștîșlîșle de la kare îișl îșrag orîșlîșna.

Uel dîșntîșș traktatîșl al Moldo-Romîșni e de la anșl 1393; îi fîș îșkreeat la Nîkođolîș îștre Mîrîșeșa îșntîșș îi baîșazet îșntîșș. Al Moldalîș datîș de la anșl 1513, șșșskîșris de îișnîșlîșl îoșgdan îi șșlțanșl Selîșm I-șl.

Ue koîșrîșndeăș alee traktate? Ue dreîștîșrîș akordăș ele îișrîșlor kontraktante? İatîș Ue e de trebîșîșnîș sîș îișreîșșîșm kîș essaktîștate.

Traktatele aleeșta asîșgîșraș Prinîșlîșdatele: Nekîșștrođîșreș Îșmîșntîșlîș, ođrîșnd Ue orîș Ue Mîșșlman d'a îșnra îșn îșarîșl fîrîș de îișrîșnîșl bine-kîșșîșntatîșl, îi fîrîșl de Ueșeș Gîșđernîșlîșl îișrîș;

îoșștrareș relîșđîșle, îi deđîșrtareș kîșlîșlîșl; maxometan;

Oslodarii (sa8 poelozii) se lor alele în amîndoi aleste pîri de adnîrile Uenerale ale diîanelor, dintre boerii omînteni. Ei lor oriimi întîrîrea de la Doartî... N8 tot sî fie deortatî de kît k8 oriimirea R8sîi. În kaz de skoatere, demisionare sa8 moarte a 8n8ia din domnî interim8l se la kîrm8i de Kaimakamî n8mîi de diîan8l Orinîiîatelor.” R8sîea n8 deklarase at8nîi Uentr8 întîia oarî kî se de interesî de soarta Orinîiîatelor. Mai de m8lte ori, îi înkî de la 1774, în traktat8l de la Kainarîi îi în Uele de la Iaîi (1812), Urotestase în faîoarea Orîiîeleiilor lor.

De este o datorie a fi Uine-Ua dreîi, kiar k8 OrîjmaU8l s88, aleastî datorie e mai sfîntî în 8rma 8nei bir8inîi. Kî R8sîea ar fi dorit înkorfiorarea Romîniî k8 stat8l s88, niîi n8mai înkaf8le îndoialî. Dar Ueea de treb8e sî mîrt8risim, este, fiindkî adeU8r8l are Ue el UrerogatiUele sale, kî amestek8l R88îilor în Orinîiîate a fost din originî Ue Uîndî mai înkof8le bine-Uoitore Ue okrotitor Romîniilor. Ori kare ar fi fost skoU8rile lor ask8n8e Ue Uederile ambîiioase Ue alea8 UroteUînd Orinîiîatele Ue stîr8ind în a s88Uine a8tonomia lor, n8 ne U8tem ofîri k8 toate alestea, d'a n8 mîrt8risi kî R8sîea a adUrat m8lt timî, Ue k8 efikaUitate, niîte dreît8rî Ue kare Uoarta le kîlkase în Uîiioarea.

Ar fi oare dreî de esîloata astîzi, în desfaîoarea Orinîiîatelor, temerea de îns8fla k8 dreîi k88înt ambîiia r88î înaîntea rîsboi88rî, n8 n8mai ka sî n8 li se dea nimik Ue înkî ka sî li se ia Ue Ueia Ue UrotekUîa r88î Ue U8strase?

O asemenea U8rtare în Orîiîiîa Romîniilor, n'ar fi niîi dreaU8l, niîi bine îndeUasî, Ue îi lok d'a fi U88bîtoare R8sîei, ea ar asîg8ra din kontra înfîiîiîarea înfîiîiîei sale, Ue kare iar U8ne sî U8teaskî, ka sî zik aîa, toate kelt8ielile rîsboi88rî, U8sînd8-rî d88l U88l înt'r'o kondîiie Ue mai rea de kît Ueea în kare le U88ese Ureînderenîa R8sîi.

Sî ne întoarîem la Istorie.

KonUenUeia de la Akerman libera Orinîiîatele de ok8Uafîie Otomanî, Ue Ueea Ue e mai m8lt, este kî ea stîiU8la kî Orinîiîi în lok d'a fi n8mîiî Ue destîi8aî d88l Uo8e Uorîiî, se lor alele d'ak8m înaîntea de naUie Ue 8n termin de UaUte ani. Trei ani d88l Ueea, la traktat8l de la AdrianoUole, R8sîea reînnoi Ueki8l Orinîiîi8 al aleUerîi Orinîiilor Ue UiaU.

AUa dar, ad8kînd88îi Uînet8a amînte de miseria Ue domnea în Orinîiîate Orin deasa n8mire la tron a arendaUilor fanariolî, Ua mîrt8risi ori-kare î'ar fi Orinîiîele UolitiUe, kî dreît8l d'a alele Orinîiîi Ue întîndea datî îndel8nU8rîi U8tereî lor, era8 doî adeU8rate Urogrese. Orînt'r'aleasta se asîg8ra oare kare stabilitate UroUîniîilor U8n8ite de Uolitiika skimbîtoare a s8zeran88rî. R8sîea Urofiata k8 isk8sinU8l de greUale Uorîiî Ue le întorUea k8 isk8sinU8l în faîoarea Uolitiîiîi sale. Orinîiîatele Orin 8rmare îi f88rî datoare resta8rarea Ue garanUia Orîiîeleiilor lor, Ue mai îi 8rmî Uentr8 stabilirea b8nei orînd8ielî U'a 8nei UrosUerîiîi relatiUe.

De Ue U8rtîiea n'a l8oat îniîiatiUa 8nei asemenea UolitiUe? De Ue n'a îndeUe ea kî adeU8rat8l ei interes era d'a Uroteja Ue Romîni, ast-fel îi kît sî n8 mai aibî treb8înU8l d'o altî UrotekUie? K8m n8 s'ar fi înfîiîenUat Orinîiîatele de o UrotekUie kare n8 se manifesta la îndeU8t de kît k8 bine-faUerî?

La 1828, se deklarî rîsboi8l între R8sîea Ue Uoarta. Armîea r88î, îi n8mîr de 100,000 oam8ni, trek8 U8rt8l, MareUal8l Bitgenstein înt'rî îi Iaîi, detronî Ue Domn Ue adresî Moldo-Romîniilor o Uroklamafîie Ue'î întîiîiîa kî o administrafîie Uentralî Ua fi înstîiU8t s8bt UrezidenUia kontel8i Ualen. Aleastî Uroklamafîie fîiU8d8ea Orinîiîatelor UaUea Ue kare o dore88, bine-faUerea asîg8ratî a 8nei existenUe Ueditime Ue statomîie, Ue U8strarea U8rt8rî Orîiîeleiilor lor. U8k8reU8i se ok88arî ka Ue Iaîi, Ue la 16 Mai8, kontele Ualen se aleazî îi nobîle sale f8nk8Uîi. Treb8e sî înt8U8m a deskrie starea Orinîiîatelor îi Urema rîsboi88rî. Uî8mî, foamete, efîzootie, 8n frig nes8ferit, Ue îi sfîrîit toate relele se U8rea8 8nîte k8 Ueea ale rîsboi88rî.

UaUea se s8b-skrise la AdrianoUole la 14 SeUtembrie 1829.

Îi Orîiîiîa Orinîiîatelor romîne, traktat8l de la AdrianoUole f8 o nob8l Ue solemnelî konsîiîiîre a a8tonomieî Uia dreît8rîilor lor.

Oslorad8l, al kîr8i termen era fiksât Ue UaUte ani, se hot8rî Ue UeeaU. Kanaf8l D8nU8rî Uîndî la 8nîrea sa k8 U8rt8l f8 Ureskris de xotar al Orinîiîatelor. Artîkol8l al V-lea mai k8 seamî îmUortant Ureskriea: „Orinîiîatele, Romîniea Ue Moldafîia, U8înd8-se Orînt'r'o *kafîiUafîie* s8b s8zeranîteea Uorîiî, Ue R8sîea garanUînd UrosUerîteea lor, se îndeUeUe kî ele îi Uor U8tra toate Orîiîelele Ue îm8niU8iile de mai 'naînte, Ue se lor b8k8ra de essersarea relîiîi lor, k8 o sek8rîte komUeUektî, de o administrafîie *îndependenU8l Ue nafiional8l*, Ue d'o întreagî libertate de komerU.” De Ua obserUa Uînet8a k8 l8are amînte Ua Ueeda kî traktat8l de AdrianoUole n8 stîiU8la nobî dreît8rî Uentr8 Romîni, aleasta era o rek8noafîere UreUisî Ue solemnelî a Uekiilor lor libert8lî.

Îi Uirt8tea aleU8iadi traktat o komîsie se ad8nî la U8k8reU8i ka sî redîiUeze ReglamenteU8l organîk Ue 8rma sî fie karta sa8 konsîiîUea U8rîilor.

Orînd8l ales d88l disUozîiîile date de Reglamente n8 era 8n Orînd8l absolU8t, Ue 8rma sî administrere k8 konsk8rs8l 8nei ad8nU8rî nafiionale, kîreia î se U8strase dreît8l d'a Uota bir8l, d'a faUe UeUî Ue d'a adresa Orînd8l8l Uîiînerile naUîi kiar alegînd la U8terile s8zeranî Ue Urotektoare.

NeaU8rat ReglamenteU8l organîk n8 este îdeaf8l konsîiîUerî 8n8i UoUol liber. Dar de Ua Orînd8l Uînet8a d'oUarte miseria Ue anafîiea îi kare kîz8se Orinîiîatele îi kîrs de 8n Ueak de arbitrarî8, Ue de altî Uarte de Ue Ua ar8nka okîi as8ra aleU8tîi soUîet8l îi kîkî îi leaU8m, 8nde n8 se gîseU8te de kît boer8l s88 Ue U8ran8l jos, fîrîi klasa de mijlok koafîi Uentr8 libertate Ue kare konsîiîe îi U8rile Uîiîlîsate naUîa îi sine, Ua rek8noafîte kî ReglamenteU8l Organîk al Moldo-Romîniî era 8n mare Urogres Ue o konsîiîUe foarte liberal8l Uentr8 8n UoUol alezat Orînd8l Uozîiîea sa UeoUrafîkî între treî g88erne absolU8te.

De la sfârșitul anilor 1829 și până la începutul anilor 1834, Răsia, ca și asigurate esekutarea tratatelor de Adrianoșle, okșul, Prin înțeleșere kș Tșrșiea, amșndoș Droșinșiile, alștelșnd lșkrarea reșlamenteșleș și Đșnera sa în lșkrare. Reșrezentantșl Rșsi, generalșl Kiselef2, fș însșrșinat kș administrașiea Đrri, și Đtiș atșt de bine s'și înđelșineaskș misia, inkșt gșlșnarea sa fș șn Đeriod de reșlarare Đentrș Romșni.

VI.

Konșenșiea de la Sankt-Đetersbșrg terminș misia generalșleș. Prin așea konșenșie de la 29 Ianșarie 1834, se kșrșindea și elakșarea Đrinșlștateșl de armșie Rșseșlș; Đoarta din Đartei, rekșnoștea formal noșa konștitșșie și se înđatora a Đșblika șn ferman însșșit de șn Xati-Đerif doș lșni đște skimbșl ratifikașiilor. Xati-Đerifșl se Đșblikș și fș o noșl konșfinșire a dreștșrilor, o rekșnoaștere reșetăț a indșpendenși lor administratiș și leșlșlatiș. Đrinșlștateșle se zșiea (Art.4) și Đor fale în toașl libertatea toate leșile trebșinșioase administrași lor din Đșnștrș, și Moldo-Romșni se Đor bșkșra asemenea d' o indșpendenșl *leșlșlatiș komșlektș*, Đentrș tot Đea Đe ĐriĐește la lșkrșrile lor din Đșnștrș. Đște așeasta șrma sș ĐroĐeĐeșe la nșmirea Đrinșlșlor; dar, în Đirtștea konșenșii de la Đetersbșrg, amșndoș kșrșile, *Đentrș așea datș nșmaș*, fșl kșrșl ele aleșerea Đe kare regșlamenteșl organik i-o reșevase nașli. Amșndoș Đrinșl, fșrș dar nșmișl de kșrșile sșzeranș și Đrotektoare đște înĐeĐeșerea Đe aĐșrșl între đșnșe, Mixail Stșrzea fș nșmit în Moldașiea și Alexandș Gika în Romșniea. AĐeastș din șrml aleșere fș nenoroșitș și nș întșrzie mșlt ka sș se inkredinșeșe de așeasta, și nașlia și kșrșile. Obșteaska ađșnare se Đzșz neșoitș a eșĐșne Đrinșr' o adreșl solemnell ĐșnșĐerile Đri kșrșilor sșzeranș și Đrotektoarș.

Kșrșile în șrma rșgșlșșniș ađșnșri obșteșl, orșndșirșl a se fale o Đerșetare administrșri Đrinșleș, în șrma kșrșiea Đoarta Đrinșr' șn firman, Đe akșza Đe Đrinșl Gika, řl đeĐrșl, imșștșndș-i nedreșlșșie și abșzșrile Đe se sĐșrșirșl în Đreșea domni șaleș.

Atșnșl Đentrș întșia oarșl se Đșse în lșkrare Regșlamenteșl orșanik; aleșerea Đrinșleș Đentrș întșia oarșl se fșkș sșbt forma konștitșșională a Đrri.

Nșmele Đe eșl din șrma aleșeriș nașionale fș așela al Đrinșleș Đibeskș. El domnea de Đase ani kșnd izbșkni reșolșșiea de la 1848. De la Đrșmșrile Senei, așeastș reșolșșiea trekșse Đeste EșroĐa și rșșnșl Đșnș în Orient. Đibeskș neĐștșnd Đșne ștașlșl reșolșșiei și ne řrșnd sș-i fie Đef se trase din domnie.

Reșolșșiea romșnl, Đeneroașl în sine, era în imșrejšșrșrile de atșnșl o imitașie Đerikșloaș Đentrș Đarșl, Đe Đrin Đozișia și starea sa soșială nș era Đregștitșl la niște asemenea eșenșe.

Tristeșle șale rezșlitate nș întșrziarșl a se arșta, și o înđoitș okșlășie de Tșrșl și Rșșl, kșm și konșenșia de la Balta-Liman (Mai 1-ș 1849) fșrș konklșzia reșolșșii.

Đrin așeastș konșenșie se sșșlșnda ađșnșrile și în lokșlș lorș se ađlta *đișanele ad-bok*, ale kșrșorș membriș, în lok d' a fi aleșl de nașie, se nșmeaș de Đrinș kare Đștea a' i đeĐrșta đșșl Đoinșa sa. În lokș de Đrinș aleșl Đe Điașl, se nșmea de amșndoș kșrșile đoi gșlșnatoriș Đe kșrșș de Đaște ani. În așeastș kalitate se aleserșl și se nșmirșl Domniș Șștirșe în Romșnia, și Gr. Gika în Moldașia.

Konșenșia de la Balta-Liman e Đea din șrml Đe s' a înkeeat în ĐriĐinĐa Đrinșlștateșlorș între kabinetșl Sant-Đetersbșrgșleș și Đoarta otomanșl.

Așli se oĐrește istoria trekștșleș.

Partea a doua.

VII.

Din așl đșrșeroașl istorie, ale kșrșri trșșșri Đrinșlșle le-am skșlat înșr' șn kșl reșede, kare șșnt înĐĐĐĐșrile Đe Đștem trafe, kare șșntș lekșiile Đe isĐorșsk Đentrș Đșterile eșroĐene în Đeneral și Đentrș fie-kare din tr'șnșe în Đartikșlar?

Mai 'nainte de toate rezșltșl kș Đrinșlștateșle Romșne șșnt *atșonome*; și kș nimeni, nișl kiar Đoarta, Đe le este sșzeranșl, n' are dreștșl d' a se amesteka în treble lor din Đșnștrș.

Al doilea, kș Rșșiea, ka skol d' a sșłji Đroikștele ei de întindere și konkistșl, a garantat Đrinșlștateșlor niște dreștșri Đe kare Đoarta, řrșl d' ale kontesta în Đrinșlș, le kșlka Đrin faște.

Đakș este Đineșia în dreșt de a akșza ambșlia Đeșl dintșș, kașzł eșidentș a rșșboișleș trekșt, trebșe însł sș rekșnoașkșl kș nișl o alșl Đștere ka Tșrșiea, n' a serșit, Đrin greĐalele șale, așeastș ambșie Đe era aĐroașe d' ai đeĐeni fșneshl.

Așeștea șșntș konsiderașiile așșra kșrșora insișlșm.

Bom arșta în șrml kare sșntș Đerikșole Đe ameninșl astșzi Đrinșlștateșle în dreștșrile și atșonomiea lor, și tot înșr' o Đreșea Đom înĐerka a głsi și Đlșmđșșiea așeștor reșle.

Komiteele, ziile firmanşl, „aş drept a delibera aşşra Regşlamenteleorş Őrinşiatelor”. Ađesta e dreptşşş Őel mai řntins Őe li se akordş. Sş Ősam kş dreptşl ađesta 'l-a ađşť Őrinşiatele Ői kş era de Őrisos a se mai şđefika din noş, dar sş ne řntrebşm Ői sş řntrebşm Őe Őoarta, Regşlamentele şnt ele oare institşşii Őiđioase? Imşerişl otoman are mai bşne? Ői n'ar fi de dorit Őentrş reşeneralia Imşerişşii sşş sş aibş asemenea Regşlamente řn toate Őroşinşile ei? Őine mai krede astşzi kş Regşlamentele şnt řriđina relelor Őe břntşŐe Őara Romřneaskş? Őine nş Őtie kş ele Őroşinş mai mşlt din nestatornřia Ői sşbşđişnea gşşernşşş ei, iar mai kş osebire din neřnkrederea Őe are Romřnşş řn zioa de mřine, Ői din nekontenitele řriđinşřii Őroşenite din intriđile ambiđiilor, nekontenitş řn lşřř, Ői de konfliktele řn kare şnt Őşse interesele Őşterilor Ő' o řnŐeşineskş

Şřinđ EşroŐa ađesta Ői okşđinđşse nşmai kş reşiziea leđilor din Őşntřř, n'ar Őştea ŐineŐa sş kreazş kş nş este serioşş đişşşş a řriđinşşii řrişş Ői kş řşŐe de řrişşşş a gşşi rana ka sş nş fie şilitş a o Őiđeka?

Dreptşl d'a delibera aşşra Regşlamenteleorş Őrinşiatelor, drept Őe kare firmanşl nş'l kontesteazş, kşm řl řnŐeşele oare? Aleşerea řrinşilorş este oare kolřinsş řntř' řnsşşş? saş Őşterile Őoeskş sş Ői řnsşşleaskş misiea d'al nşmi? Őoarta Őoeşte sş'şş aleagş ea? Ői Őşterile Őoeskş sş se amestşŐe řn reşiziea Regşlamenteleorş

Řnainte de firmanşl din Oktombrie 1856, ađeste Őşnktşri niđi kş eraş řn dezbatere.

Konşenđia de la Őalta-Liman (kare nş şşşlenda de křť Őentrş Őalte ani, astşzi ekşđirađi, konstitşđiea Őri), ađeastş konşenđie este akşm đesřinđatş Őrin řsşoişş Ői Őrinşiatele reřntř neađřrat, astfel o Őere dreptatea Ői traktatşl Őarisşşşş, řn dreptşrile lor rekşnoskşte de traktatşl de AdrianoŐole Ői regşlamentele orşaniđe. Bor fi dar řn dreptşl řrişşleđielor lor d'ađi aleđe řrinşii Ői d'a se administra řn Őirtştea Őekilor lor kađitşlađi, neřnřetat reřnoite saş konşirmate.

Daka dreptşl de a'ři aleđe řrinşii se Őa lşa řrinşiatelor, daka aştonomia lor se Őa mřntşi, daka EşroŐa Őa Őretinde a se amesteka řn redakşiea Regşlamenteleorş lor, atşnđi ori Őe omş serioş se Őa Őştea řntreba Őe a şşşjit Romřnilor řsşoişş, řn şrma křrsia aş şşferit atş de mşlt, la Őe le şşşşşte astşzi Őrotekşia Eşroşei; neađřrat nş la alta, de křť ai fale mai nenorodřii, mai maltratadři, mai Őşđin indefendenđi, đinđş-le leđi diktate de streini; ar gređi atşnđi oare Romřni dakş şşşđinđ ar Őere trekşşl kş relele lşi?

XI.

Traktatşl de Őaris, Őe Őşstreazş řriđileđiele řrinşiatelor, a řntrođş o simđitoare modifikadşie řn starea lor. Őoarta řmřine şşzeranş kş dreptşrile ei de tribşşş Ői omalişş, Ői Ői řndatorirele Őe de mai mşlte ori a şşşskris, dar řn lokşl Őrotektoratşş *ekşlşş* al Rşsiei, şşkşede Őrotektoratşl *kolekři* al Őşterilor Őelor marş ale Eşroşei.

Ađest Őrotektoratş kolekři Őa fi saş o Őorbş zadarnikş, saş Őa alea de řintş skoşşl de a da řrinşiatelor o khezşşire mai neinteresatş Ői kş rezştate mai řriđioase de křť aleşea Őe le dedese Rşsiea, Őa alea de řintş ađřrea dreptşrilor lor řn kontra şşşřor ađelora Őe ar Őoi sş le kađe.

Kare şnt Őerikolile Őe ameninşş dreptşrile řrinşiatelor?

Kare şnt mijloađele Őele mai sigşre Őentrş a le feri d'ađe Őerikole?

Řnainte de řsşoişşş din şrmş Őrişejđia Őenea de la Rşsia. Mşşşmitş şnei řolitii iskşsite, ea Őtiş a'ři statornřii Ői a'ři kređte řflşşinđa sa řn řrinşiate. Akşm řnsş Őroiektele ei s'aş dat Őe fađi; maska a křşř Ői nş ne mai Őştem teme de đřnsa.

Őea Őe este de temşť astşzi Őentrş řrinşiate, este ađel şđirit de temere řn řriđina Rşsiei, Őe kare 'lş-am mai şşşş Ői kare essistş kiar đşŐe řsşoişşş trekşť. Este kş dreptşl oare a nş Ősa Őe Romřni sş se bşkşre de dreptşrile Őe le a dat Rşsia, nşmai fiind kş le şnt date saş garantate de ea?

O asemenea gređalş, a lşa şmbra dreptşş realitate, nş se Őoate fale de niđte ađşřrađi řolitii.

Őrişejđiile Őe ameninşş astşzi řrinşiatele, o Őştem ziile kş řnkredere, řin mai mşlt de la Aşştria Ői Őoarta de křť de la Rşsia.

Őe trebşe dar sş fakş Őşterile Eşroşii ka sş ađere dreptşrile řrinşiatelor Romřne Ői sş le asiđşre Őrosřeritatea? ĐşŐe ideea noastrş, doar lşkřřř ar ridika aneđoinđele, ar nimiđi toate stađilele, ar řnřřna toate ambiđiile, Ői ar fale a řnřeta toate intriđele.

Őea din řřş, sş deklare ađřrate de ori Őe křllkare dreptşrile Őe řrinşiatele dobřndiserş řn şrma traktatşş de la AdrianoŐol.

Őel d'al doilea, sş dea doş garanşii ađşstor dreptşri: şnirea řrinşiatelor Ői ereditatea řrinşşş, ales de nađiea Romřnş řn đeřlinş libertate.

Şnirea řrinşiatelor are řn fađorşşş ei şn Őroşerşş Őeki dar ađşřrat: şnirea fale Őşterea. Nş este dođeditş Őşterilor, ađelora Őel Őşşin Őe n'aş niđi o ambiđie kş Őşterea relatiđi a řrinşiatelor, řn lok d'a fi Őşşşbitoare la Őr'sna dintr'řnşele este o garanđie de ređaos Ői liniđte Őentrş fie kare dintr'řnşele řn Őarte, Ői o balanş Őentrş ekilibřş Eşroşii.

Şneaskş-se Moldo-Romşnia, Ői Őa forma o nađie řn kare intriga kş aneđoinşş se Őa strekşra. Beđiniş Őor gşşi o barierş grea de şřrit; Tşřfia are řnainte-o barierş mai serioaşş: integritatea ei nş Őa mai Őştea fi ameninđatş ađa de

lesne, și țara pe o țară astfel, în lok de a fi împotriva, 'i ar fi kș atŭt mai kpedințioas, kș kŭt ar țedeia kŭ ōrin țolitika în țelea ței și țenepoasŭ a țorții, 'i a dobŭndit țeterea a țarra kiar pe țoarta ți a se țarra împreșnŭ !

Șneaskŭ-se țrințitatele ți în lok de a fi șn kŭm țeskis țetșlorș nŭțțirilor ți okșțadiilorș dekorate kș ori pe țitulș, în lok d'a fi eksșșe țrin țitșalia lor țolitiki nekontenitelor în țazi, ka ți lokșitori esșșe frigșrilorș de bŭlț infekte, țor forma o miliție destoiniki a țarra frontierele ți a slșji de ațanțardŭ Otomanilor, atșnŭ țmŭntșlș lorș, okrotit de astŭ țetere relatiŭ, ța fi feritit ți ța țrodșșe kș sekșritate bogŭțile sale din țșnțrș. țroțrietțile, mai nekșțitate astŭzi, se țor akotșeri kș bogate xolde. Ștețele sale ținŭ ați țșști, nestŭțbțște mai de niț șn drșm, se țor akotșeri în skșrt timșș kș țosele, kare țor înlesni komșnikalia, ți în fine drșmșrile de feri țor brțzda țnțile sale kŭmții. Ațele sale țor țeleni nițte arterii bine-fukțtoare țentrș komerțș ți ți țilizatiie, ți Eșroția întreagŭ ța țrii kș bșkșrie efekțl țrotekției sale ți ța țriimi țribțșlș rekșnoținții Romŭnilorș.

Ka șl se realizeze ațest țiitor, mai este țnkŭ o mșșrș de întrebșnțat, nș mai țșșin țolositoare de kŭ țea din țŭș. În țitșalia țolitiki în kare se gșșțete Moldo-Romŭnia, țșș kșm noșa nșmire a țrințșlș țe țalte ani ni s'a țrșrt șn țas șire țrogres, ți țea țe țiaŭ se țreia ți mai mare, asemenea ți ereditatea țri ni se țare neațrat țrebșnțioasŭ.

Atșnŭ nșmai se ța țșne șn termen ațestei nestatornŭș, kașzŭ țrințiaľ a țetșlor nenorotșrilor Romŭniei. Atșnŭ nșmai țor înțeta intrițele în țarț ți kiar afarț din țarț. Oamenii țșminații ai țrințiatelor, în lok de a se dețarta de ațesșlș nației, se țor strŭnțe împreșrș ți țor slșji împreșnŭ țara, kŭnd nș țor mai fi țreokșțadi a țri slșji țroțriile lor ambiții. țeloziile, riľalitițile din familii, tot-d'așna țșnește în Statșrile țele miț, se țor stințe țșșin kŭte țșșin; ți în fine, țrințșlș ne mai fiind țșș în țșșț ka în țrekșt, ne mai fiind silit a țri întrebșnția țrenea ți faktitțile ka șl țlakŭ țșșterilor streine ți s'țri țreotșeakŭ țri șaș la ai țri mijloațe d'a țiză la șn tron efemer, nș ța mai ațea alte grije șaș alt șșșș de kŭ ațelea de a administra țara desțțbrŭnd toate isțoarele de țrosțritate șbț țrițegerea șnei adșnțri naționale ți șbț țaranția țortii ți a Eșroții.

Ațeasta este, ni se țare, solșșia țea mai de dorit în ștarea țșkrșrilor de astŭzi, fiind kŭ este țea mai țraktikabili, ți fiind kŭ, resțektŭnd drețțrile țșșerii șșșzerane, asițșrșm tot într'o țreme drețțșrile ți țriițele nației Romŭne.

XII.

Ațeastŭ solșșie konformŭ, în țarte țel țșșin, kș intențiiile a țrei din țșșterile țe aș șbșskris țraktatŭ țarisșlș, Konțresŭ ar fi țșșț s'o xotșraskŭ ți s'o adolțeze. Kș toate ațestea țlenițotențiarii aș țreferat șl mai adște. Ațeastŭ adștare țșneșț intereselor Romŭnie de kare o ține de noŭ ani în neastŭmțr, nețtiind kșm o șl se rezolțeze keștiile țndamentale a țe organizatiŭ ei, Romŭnia a țriimit-o kș linițte ți resignațe.

Kșm ar fi țșșț ea șl țorbeaskŭ, kŭnd ței țe o gșșțernŭ ți țnkide gșra, șșșrimŭ țjrnalele; kŭnd armiile streine i okșțș teritorișlș kŭnd kiar țșșșia al kșreia interes ar fi ka ea țea dintŭș șl ațere indițendentia Moldo-Romŭniei ți țmŭntșlș ei de okșțadii streine, ea țngșđșe okșțadia așștriaeakŭ, lasŭ șl se țdeaskŭ dorinția de dominație, ți țrinț'șn țirman se împoțrițețte a țsa țe Romŭni s'țri manifesteze dorințele ți s'țri ațere drețțșrile țrin rețșșșșantŭ aței de dŭndŭ, drețt de ațrare țe se akordŭ țkari ținoțadiilor! țșșșșș dar a Romŭnilorș nș este șn konsimțmŭnt al lor, ți este mai kș șeamŭ o elokțentŭ țrotestalie țe le este ertat țelorș slabi. Askșlțe ațeastŭ țșșere țșșterile eșroțene, ți țor așzi țlasșl Romŭniei îndrețtŭndșse la toate, ți la fie-kare în țarte, țerŭndș kș țraktatele în mŭnŭ aștonomia lor.

Rșșșilor le zŭțe: „M-ați țrotețeat mșlt timŭ ți ț'am fost rekșnoskŭtoare. Dar într'o zi țiri țretekst m-ați okșțat kș nedrețt, ți nș ț'ați sfiit, într'o țșșț țe nș mŭ țrițea țe mine, șl deklaraț Eșroții kŭ mŭ țșșaț drețtș zŭłogș.

„Kŭłkŭndș'mi indițendentia, țe'mi țrotețeați ținŭ ați, m'ați aștorizatș a krede kŭ bine-fațerile țoastre era diktate de interes, ți ați țierđșț într'o zi inflșșenția țe dobŭndiserețș țșș mșłłi ani de okrotire. Îndrețtadii-ți grețeaľa; ațrabi-ne aștonomia țe kare n'ați țșșț-o kŭłka țiri țedeasŭș.”

Așșșrii: „Aț țenit în țrințitate kș skot mŭrțșrisitș d'ale țarra de nŭțțirele ți relele řșșboisșlș. B'am fostș rekșnoskŭtori ți ț'am țriimit kș řriție ți bșnț-țoinț; dar kŭnd ne-am țnkredințat kŭ de ți s'a řikștș țalțea, armiile tale totș țorș șl okșșe țara, n'am țșșț șl mai řrițnesk țentrș ține de kŭt nemșłłșmire ți neŭnkredere. Interesele tale komerțiale ți inflșșenția țe ai țrebșnția a țșștra țe Dșșnțre te ințitŭ șl adolțŭ altŭ țolitiki, ți în lok d'a insșfla șra silețtete șl ne ațrabi simlatiie, resțektŭndșne drețțșrile ți aștonomia.”

țșșșrii: „Îmi ețti șșșzeranŭ: nș'țri amș kontestat niț odatŭ ațest țitulș. Biș s'țri țer a'mi resțekta drețțșrile. De țe nș te țnkrezi în mine? De țe țngșđșe okșțadia teritorișlș meș? De țe amenințŭ țekile noastre țriițețșri? De țe ințnțșșețș țlasșl dorințelor mele? De țe nș ințnțș ka la konferințele țe țor xotșri țiitorș meș, șl am, daka nș rețșșșșantŭ ai naționalitiții mele, kare șl țoteze kș řșđekțori mei, țel țșșin țelegațŭ kare șl ațere dorințele mele? Nș țsa altora țretekstș, doritș țoate, d'a ne țrotețe. țrotețe-ne kiar țș! Resțekțeazŭ-ne aștonomia țe am kŭțigat-o țrin șințe de la Șșłtani țotșri, ți ne-a konsfințit'o nenșmțrate țraktate.”

Însřriit, Franții ți Enđłiteri: „Aŭ kombțșț în nșmele drețtșrii: fațe'țri șl se resțekțeze drețtatea. Nș ne țrațețŭ din țiarele șnei ambiții ka șl ne țșșaț în țiarele altiea. Așșșria n'a țrșsat niț o țikștșr de șințe, în țreme țe țoi ați țrșsat ț'al țostrș. N'o țșșaț șl kșłeagŭ roadele șnș řșșboisș, ale kŭrș đrșeri nșmai țoi le ați șșferit. țșșșia țł e

Urmează să ne înfristăm de-astă prelungire? sau urmează din contră să fim mulțumiți? negreșit, în asemenea împrejurări, ori ce întârziere e fatală. Principatele Române suspină adăstând și nerăbdarea lor e cu atât mai vie și mai legitimă, cu cât agonia adăstării și nesiguranța chestiilor vitale, pentru ele, se adaugă prin îndelungatele suferințe ale ocupației străine. Pentru toți, afară de Români, războiul și relele sale au încetat. Pământul Rusiei, *putere beligerantă*, este liber, și al Moldo-României, *deși neutru*, e încă după încheierea păcii ocupat de armile străine. Astă ocupație, principatele n-au provocat-o; și n-are nici un pretext, după cum n-are nici un drept.

Europa Occidentală, care n-a intrat în Bosfor decât ca să răspundă trecerii Prutului, poate ea dar să îngăduie Austrieilor ceea ce, din contră, din partea Rușilor privea ca *casus belli*? Moldo-România nu s-a mântuit de protectoratul țarului, de cât ca să intre sub alt protectorat nou, ce în împrejurările de față, se poate privi ca o adevărată apăsare?

Vedea-va ea oare, drepturile și privilegiile sale, necontestate de nimeni, călcate după un război întreprins pentru susținerea drepturilor?

II.

Fiindcă armia Anglo-Franceză au evacuat Crimeea, nu trebuie să credem că războiul s-a sfârșit. Câmpul de bătălie s-a strămutat, și armile nu mai sânt aceleași; dar războiul există încă, un război surd, plin de fineță și strategice, ai căror numai tactici au schimbat numele; Generalilor le-au succedat politiciii.

Moldo-România e astăzi câmpul bătăliei, sau mai bine câmpul intrigilor. Aceasta e soarta astor nenorocite Țări de câtăva vreme încoace. Poziția geografică explică îndestul trista sa stare.

Situată între trei mari Imperii, fiecare dintr-însele au dorit s-o cotopească.

Turcia are drepturi de *suzeranitate*, pe care caută neconținut a le schimba în drepturi de *suveranitate*.

Rusia suspină după drepturile de protectorat ce dobândise și pe care le-a pierdut.

Austria ar dori și dânsa să confişte în beneficiul ei drepturile ce a pierdut Rusia.

Un Stat slab nu poate fi fără paguba sa împresura din toate părțile de trei staturi mari. Polonia căzu; Moldo-România se afla deja în agonie.

Printr-o greșeală a Rusiei, Europa occidentală ce dormea, deschise ochii. Franța și Englitera să bage încă bine de seamă! A birui nu este nimic, dacă cineva nu știe să asigure fructele biruinței. În zadar s-ar fi vărsat atâta sânge, dacă cauzele războiului ar exista încă, dacă dreptatea și echitatea nu vor dobândi legitima lor îndestulare, dacă noi ambiții vor mai strica încă pacea Europei. Pe ruinele vechilor tractate, e de trebuință a se zidi un edificiu temeinic, și edificiul nu va fi astfel de cât când va avea de bază dreptul popoarelor, și când mai înainte de toate consecințele cele noi vor respecta drepturile cele vechi.

III.

Din trei mari Imperii ce mărginesc Principatele, numai unul are oare-care drepturi asupra-le: acesta este Turcia, însă și acele drepturi sânt mărginite lămurit prin capitulațiile de la care își trag originea.

Cel dintâi tratat² al Moldo-României e de la anul 1393; și fu încheiat la Nicopole între Mircea întâi și Baiazid întâi. Al Moldovei dată de la anul 1513, scris de Prințul Bogdan și sultanul Selim I-ul.

Ce cuprindeau acele tractate? Ce drepturi acordau ele părților contractante? Iată ce e de trebuință să precizăm cu exactitate.

Tractatele acestea asigurau Principatelor: Necotropirea pământului, oprind pe ori ce Musulman de a intra în țară fără de pricină binecuvântată, și fără de voia Guvernului Țării;

Păstrarea religiei, și depărtarea cultului mahomedan;

Dreptul de a se governa după propriile lor legi, fără de amestecul Guvernului otoman întru nimic în trebile din lăuntru ale Principatelor;

Dreptul de a avea Prinți creștini, aleși de Episcopii și boierii Țării, și dreptul acestor Prinți de viață și de moarte asupra supușilor lor, cum și a declara război sau a încheia pace.

În schimbul acestor garanții, la care se adăuga din partea Porții îndatorirea de-a proteja Principatele, acestea din urmă se îndatorau, și din parte, a plăti un tribut anual și a consimți supremația Sultanului asupra Suveranilor lor.

² Un al doilea tratat a încheiat România la 1460, între Vlad al V-lea și Mahomed al II-lea.

Iată care fură convențiile între Principate și Poarta Otomană; negreșit că Poarta tratând în acest chip cu dânsele, trata de bună voie a ei, căci este știut că ea era atunci în culmea puterii sale, și că, în loc de-a primi legi, ea le dicta altora.

IV.

Poarta, care trebui s-o mărturisim, n-a contestat nici odată în prințip drepturile și privilegiile Principatelor, ea le a călcat adesea în picioare prin fapte. În loc de-a merita și de-ași atrage simpatiile Românilor prin respectarea tratatelor și îndeplinirea cu scumpătate a îndatoririlor sale, ea însufla neîncrederea călcând mai multe clauze esențiale ale stipulațiilor. Ea cotropi pământul României, rădica fortărețe pe care le ocupa, cu garnizoane care socotindu-le în pământ vrăjmășesc, împrăstia împrejur jafuri și omoruri. Mai în urmă îndeplinind voița sa la dreptul ce recunoscut formal Principatelor de-a alege însele pe șeful lor, ea schimbă pe Prinții pământeni prin Prinți străini.

Astă politică atât de vătămătoare intereselor Porții precât și de rea credință, avu rezultatul ce urma să aibă. România, apăsată cu asprime, caută un reazăm pe lângă puterile creștine ce o înconjură. Prințul României, Brâncoveanu, se îndreptă mai întâi către Austria, dar mai pe urmă atras de biruințele lui Petru cel mare, care îi făgăduise ca și Prințului Moldaviei, Cantemir, independența Principatelor, se îndreptă către acesta și se îndatoră a-i pune la dispoziție un corp de armie de-ajutor și a-i aproviziona tot într-o vreme și armia lui.

Evenimentele acestui război sunt cunoscute. Petru cel mare încheie cu Poarta tratatul de la Prut; și mulțumit că-și scapă armia sa, părăsi pe-amândoi aliați răsbunării Porții. Cantemir fugi în Rusia, iar pe Brâncoveanu îl tăiară la Constantinopol împreună cu trei fii ai săi.

Astă alianță cu străinii, la care Români se văzuseră din nenorocire supuși prin mari suferințe, urma să fie o mântuitoare prevestire pentru Poartă. Se folosi Poarta de dânsa sau nu? Își schimbă ea politica? Se nevoi să întoarcă spre dânsa inimile Românilor prin executarea îndatoririlor ce contractase, și respectarea drepturilor ce chezușuise? Din nenorocire nu: Decapitarea Brâncoveanului fu semnalul unei perioade și mai fatală. Atunci începe îndelungata serie a Prinților Fanarioși, - arendași mai bine de cât Prinți, - numiți de Poartă cu titlu de *bei*, confiscând astfel vechiul drept vechiul drept al Principatelor, adică acela de-ași numi Domnitorii.

Care fu administrația Fanarioșilor? ea se poate caracteriza în două cuvinte, *vânzători și jefuitori*. Libertatea politică peri dinpreună cu armia Română și adunările obștești; dreptatea se cumpăra cu bani, comerțul încetase, Poarta lua din țară produsele cu prețul ce ea însăși hotăra, agricultura avu aceeași soartă ca și armia și adunarea obștească: proprietarul ca și țaranul erau descurajați de dajdii. Adăugând la acestea lipsa de comunicație și tâlhăriile, acesta era prescurt tristul tablou al stării Principatelor sub Guvernul Fanarioșilor, al căror nume, chiar astăzi, nu este pronunțat decât cu groază și desgust în România.

Această tristă perioadă ținu mai mult decât un veac, în vremea căruia 36 Domni fură impuși numai României, adevărate lipitori ce-i supseră toate puterile fără milă.

Atâtea mieri urma neapărat s-aducă revolta. Ea izbucni la 1821, în același timp cu revoluția Greciei, și sosirea lui Ipsilante în Principate. Români însă declarară de la început, că cauza Grecilor ce voia să tragă pe Români cu dânzii, nu era cauza Românilor și că scopul lor revoltându-se nu era de-a se trage de sub suzeranitatea Porții, ci acela de-a scutura tirania Domnilor străini, și de a reintra în vechile lor drepturi ce li se călcăse.

Turcia dar n-avu nici o greutate de-a înăbuși elementul revoluționar grec în Principate, și Sultanul printr-o schimbare a politicii, arătându-se, credincioșilor Români, leal vechilor capitulații, declară, printr-un Hati-Șerif, hotărârea sa de a încrede în viitor pământenilor cărma Principatelor.

Turcia ar fi făcut bine atunci de-a completa opera ce începuse, și de-a evacua Principatele, căci lăsând o armie de ocupație, ea dete Rusiei un prilej, pe care aceasta din urmă de mult îl căuta, de-a interveni în favoarea Moldo-Românilor.

V.

Dezbătând cu iscusință această justă cauză a principatelor, cabinetul de Sankt Petres-burg reclama evacuarea teritoriului Român de trupele Otomane. Convenția de la Akerman între Rusia și Poartă fu rezultatul acestei reclamații (1826). Se citea, între altele, și această însemnată clauză:

Hospodarii (sau voveozi) se vor alege în amândouă aceste țări de adunările generale ale divanelor, dintre boerii pământeni. Ei vor primi întărirea de la Poartă... Nu pot să fie depărtați de cât cu primirea Rusiei. În caz de scoatere, demisionare sau moarte a unuia din domni interimul se va cărmui de caimacami numiți de divanul Principatelor." Rusia nu declarase atunci pentru întâia oară că se interesa de soarta Principatelor. Mai

de multe ori, și încă de la 1774, în tratatul de la Kainargi și în cele de la Iași (1812), protestase în favoarea privilegiilor lor.

De este o datorie a fi cineva drept, chiar cu vrăjmașul său, această datorie e mai sfântă în urma unei birușiri. Că Rusia ar fi dorit încoronarea României cu statul său, nici numai începe îndoielă. Dar ceea ce trebuie să mărturisim, este, fiindcă adevărul are și el prerogativele sale, că amestecul Rușilor în Principate a fost din origină și până mai încoace binevoitor și ocrotitor Românilor. Ori care ar fi fost scopurile lor ascunse și vederile ambițioase ce aveau protejând Principatele și stăruiind în a susține autonomia lor, nu ne putem opri cu toate acestea, de-a nu mărturisi că Rusia a apărut mult timp, și cu eficacitate, niște drepturi pe care Poarta le călcase în picioare.

Ar fi oare drept a exploata astăzi, în defavoarea Principatelor, temerea ce insufla cu drept cuvânt ambiția rusă înaintea războiului, nu numai ca să nu li se dea nimic ci încă ca să li se ia și ceea ce protecția rusă le păstrase?

O asemenea purtare în privința Românilor, n-ar fi nici dreaptă, nici bine înțeleasă, și în loc de-a fi păgubitoare Rusiei, ea ar sigura din contra înființarea influenței sale, pe care iar pune să plătească, ca să zic așa, toate cheltuielile războiului, lăsându-i după luptă într-o condiție și mai rea de cât aceea în care le pusese preponderanța Rusiei.

Să ne întoarcem la Istorie.

Convenția de la Akerman libera Principatele de ocupația Otomană, și ceea ce e mai mult, este că ea stipula că prinți în loc de-a fi numiți și destituați după voia Porții, se vor alege de-acum înnaite de nație pe un termen de șapte ani. Trei ani după aceea, la tratatul de la Adrianopol, Rusia reînnoi vechiul principiu al alegerii prinților pe viață.

Așa dar, aducându-și cineva aminte de miseria ce domnea în Principate prin deasa numire la tron a arendașilor fanarioți, va mărturisi ori care i-ar fi principiile politice, că dreptul de-a alege Prinții și întinderea dată îndelungării puterii lor, erau două adevărate progrese. Printr-aceasta se asigura oare care stabilitate provinciilor bănuite de politica schimbătoare a suzeranului. Rusia profita cu iscusință de greșalele Porții și le întorcea cu iscusință în favoarea politicii sale. Principatele prin urmare îi fură datoare restaurarea și garanția privilegiilor lor, și mai în urmă pentru stabilirea bunei orânduieli ș-a unei prosperități relative.

De ce Turcia n-a luat inițiativa unei asemenea politici? De ce n-a înțeles ea că adevăratul ei interes era de-a proteja pe Români, astfel încât să nu mai aibă trebuință de-o altă protecție? Cum nu s-ar fi influențat Principatele de o protecție care nu se manifesta la început de cât cu bine faceri?

La 1828, se declară războiul între Rusia și Poartă. Armia rusă, în număr de 100.000 oameni, trecu Prutul, Mareșalul Bitgenstain intră în Iași, detronă pe Domn și adresa Moldo-Românilor o proclamație ce-i înștiința că o administrație centrală va fi instituită sub prezidenția contelui Palen. Această proclamație făgăduia Principatelor pacea pe care o doreau, binefacerea asigurată a unei existențe legitime și statornice, și păstrarea tuturor privilegiilor lor. București se ocupară ca și Iași, și la 16 mai, contele Palen se așează în noile sale funcții. Trebuie să încetăm a descrie starea Principatelor în vremea războiului. Ciumă, foamete, epizootie, un frig nesuferit, și în sfârșit toate relele se păreau unite cu acelea ale războiului.

Pacea se subscrie la Adrianopol la 14 septembrie 1829.

În privința Principatelor române, tratatul de la Adrianopol fu o nouă și solemnă consfințire a autonomiei și-a drepturilor lor.

Hosporadul, al cărui termen era fixat pe șapte ani, se hotărî pe viață. Canalul Dunării până la unirea sa cu Prutul fu prescrist de hotar al Principatelor. Articolul al V-lea mai cu seamă important prescria: „Principatele, România și Moldavia, puindu-se printr-o *capitulatie* sub suzeranitatea Porți, și Rusia garantând prosperitatea lor, se înțelege că ele își vor păstra toate privilegiile și imunitățile de mai nainte, și se vor bucura de excitarea religiei lor, cu o securitate completă, de o administrație *independentă și națională*, și d-o întreagă libertate de comerț.” DE va observa cineva cu luare aminte va vedea că tratatul de Adrianopol nu stipula noi drepturi pentru Români, aceasta era o recunoaștere precisă și solemnă a vechilor lor libertăți.

În virtutea aceluiași tractat o comisie se adună la București ca să redigeze Regulamentul organic ce urma să fie carta sau constituția Țărilor.

Prințul ales după dispozițiile date de Regulament nu era un Prinț absolut, ci urma să administreze cu concursul unei adunări naționale, căreia i se păstrase dreptul de-a vota birul, de-a face legi și de-a adresa Prințului plângerile nației chiar alergând la puterile suzerană și protectoare.

Neapărat Regulamentul organic nu este idealul constituției unui popor liber. Dar de v-a privi cine va de-o parte miseria și anarhia în care căzuse principatele în curs de un veac de arbitrar, și de altă parte de și va arunca ochii asupra acestei societăți încă în leagăn, unde nu se găsește de cât boerul sus și țaranul jos, fără clasa de mijloc coaptă pentru libertate și care constituie în țările civilizate nația în sine, va recunoaște că

Regulamentul Organic al Moldo-României era un mare progres și o constituție foarte liberală pentru un popor așezat prin poziția sa geografică între trei guverne absolute.

De la sfârșitul anului 1829 și până la începutul anului 1834, Rusia, ca să asigure exercitarea tratatului de Adrianopol, ocupă, prin înțelegere cu Turcia, amândouă provinciile, așteptând lucrarea regulamentului și punerea sa în lucrare. Reprezentantul Rusiei, generalul Kiselef³, fu însărcinat cu administrația țării, și știu atât de bine să-și îndeplinească misia, încât guvernarea sa fu un period de reparare pentru Români.

VI.

Convenția de la Sankt- Petersburg termină misia generalului. Prin acea convenție de la 29 ianuarie 1834, se coprindea și evacuarea Principatelor de armile Rusești; Poarta din parte-i, recunoștea formal noua constituție și se îndatora a publica un firman însoțit de un Hati-șerif două luni după schimbul ratificațiilor. Hati-șeriful se publică și fu o nouă consfințire a drepturilor, o recunoaștere repetată a independenței lor administrativă și legislativă. Principatele se zicea (Art.4) și vor face în toată libertatea toate legile trebuincioase administrației lor din lăuntru, și Moldo-Români se vor bucura asemenea d-o independență *legislativă completă*, pentru tot ceea ce privește la lucrările lor din lăuntru. După aceasta urma să procedeze la numirea prinților; dar, în virtutea convenției de la Petersburg, amândouă curțile, *pentru acea dată numai*, făcără ele alegerea pe care Regulamentul Organic i-o recunoaște nației. Amândoi prinți, fură dar numiți de curțile suzerană și protectoare după înțelegerea ce-a avut între dânsese, Mihail Sturza fu numit în Moldavia și Alexandru Ghica în România. Această din urmă alegere fu nenorocită și nu întârzie mult ca să se încredințeze de aceasta, și nația și curțile. Obșteasca adunare se văzu nevoită a expune printr-o adresă solemnă atingerile țării(i) curților suzerană și protectoare.

Curțile în urma rugăciunii adunării(i) obștești, orânduiri a se face o cercetare administrării prințului, în urma căreia Poarta printr-un firman, ce acuza pe Prințul Ghica, îl depărtă, imputându-i nedreptățile și abuzurile ce se săvârșiră în vremea domniei sale⁴.

Atunci pentru întâia oară se puse în lucrare Regulamentul organic; alegerea prințului pentru întâia oară se făcu sub forma constituțională a țării.

Numele ce ieși din urma alegerii naționale fu acela al prințului Bibescu. El domnea de șase ani când izbucni revoluția de la 1848. De la țărmurile Senei, această revoluție trecuse peste Europa și răsună până în Orient. Bibescu neputând pune stavilă revoluției și ne vrând să-i fie șef se trase din domnie.

Revoluția română, generoasă în sine, era în împrejurările de atunci o imitație periculoasă pentru țară, ce prin poziția și starea sa socială nu era pregătită la niște asemenea evenimente.

Tristele sale rezultate nu întârziară a se arăta, și o îndoită ocupație de Turci și Ruși, cum și convenția de la Balta-Liman (Mai 1-i 1849) fură concluzia revoluției.

Prin această convenție se suspenda adunările și în locul lor se adopta *divanele ad-hoc*, ale căror membrii, în loc de-a fi aleși de nație, se numeau de Prinț care putea a-i depărta după voința sa. În loc de Prinți aleși pe viață, se numea de amândouă curțile doi guvernatori pe curs de șapte ani. În această calitate se aleseră și se numiră domnii Știrbei în România, și Gr. Ghica în Moldavia.

Convenția de la Balta-Liman e cea din urmă ce s-a încheiat în privința Principatelor între cabinetul Sankt-Petersburgului și Poarta otomană.

Acı se oprește istoria trecutului.

PARTEA A DOUA

VII.

Din astă dureroasă istorie, ale cărei trăsuri principale le-am schițat într-un chip repede, care sânt învățăturile ce putem trage, care sânt lecțiile ce izvorăsc pentru puterile europene în general și pentru fie care dintr-însele în particular?

³ Generalul Kiselef este astăzi reprezentantul Rusiei pe lângă curtea Franței.

⁴ Nu intră în cadrul acestei lucrări tabloul deosebitelor guverne ce s-au schimbat în Moldo-România de la anul 1834; și de-am vorbit de Prințul Ghica, am făcut-o numai ca să ne întrebăm cum acela ce s-a depărtat prin firmanul din 1842 s-a putut numi la 1856 Caimacam al domniei.

Mai înainte de toate rezultă că Principatele Române sânt *autonome*; și că nimeni, nici chiar Poarta, ce le este suzerană, n-are dreptul de-a se amesteca în trebile lor din lăuntru.

Al doilea, că Rusia, ca scop de-a sluji proiectele ei de întindere și conchistă, a garantat Principatelor niște drepturi pe care Poarta, fără de-ale contesta în prințip, le călca prin fapte.

Dacă este cineva în drept de a acuza ambiția celei dintâi, cauză evidentă a războiului trecut, trebuie însă să recunoască că nici o lată putere ca Turcia, n-a servit, prin greșele sale, această ambiție ce era aproape de-ai deveni funestă.

Acestea sânt considerațiile asupra cărora insistăm.

Vom arăta în urmă care sunt pericolile ce amenință astăzi Principatele în drepturile și autonomia lor, și tot într-o vreme vom încerca a găsi și tămăduirea acestor rele.

După cum am expus faptele istorice cu cea mai riguroasă nepărtinire, asemenea le vom discuta cu sinceritate. Concluziile noastre vor fi dictate de sentimentele dreptăți(i): îndrăznim a zice chiar de înțelegerea stări(i) și a intereselor puteri(i) lor.

Oamenii de Stat ai Țării aruncă-și ochii asupra trecutului, întrebe-se care a fost pricina progresării influenței rusești în principatele Române, și nu vor găsi alt decât abuzurile și excesele puterii guvernului otoman, abuzurile pașilor au silit Principatele a se întoarce spre puterile creștine. Administrația Fanarioșilor, impusă de Poartă în contra capitulațiilor și a tractatelor, a ocazionat intervenția rusă și a dat prilej Țarului a lua în Principate rolul de protector și de binefăcător.

Rusia însă, cu toată dibăcia ei, a făcut o mare greșală amestecându-se într-un chip prea direct în trebile din lăuntru ale Principatelor, a căror afecție au pierdut-o numai din pricina aceasta. Un popor este ca un cal de bună viță, pe care mâna ce-l conduce trebuie să fie foarte ușoară ca să-l poarte de frâu fără de-al supăra zăbala.

Cu cât Rusia eșia din rolul ei de protectoare, luând p-acela de suzerană, cu cât mai mult se amesteca în guvernul României, cu atât ea își pierdea popularitatea sa. Și din contra, cu cât Turcia făcea să se simță puterea ei, cu atât mai mult se ștergea din inimile Românilor vechile prejucții în contra acestei puteri, și în locul lor renăștea simpatiile. Tractatul de la Balta-Liman fu cea mai însemnată greșală a Rusiei, căci printr-însul lua Românilor o parte din privilegiile, pe care protecția sa făcuse să li se recunoască în nou. Rusia nu se opri aci, ea făcu o greșală și mai mare încă în ziua când, călcând în picioare independența României, pe care o garantase câți-va ani mai înainte, declară în fața Europei că ea va păstra ca un gaj, până la îndeplinirea cererilor sale, aceste două Principate unde armatele sale pătrunseră într-un mod nelegitim.

Faptele vorbesc mai bine de cât am putea vorbi noi; dar mai cu seamă pot arăta Turciei politica ce urmează să aibă în viitor în privința Principatelor. Interesele ei se unesc într-aceasta cu îndatoririle pe care i le impun tractatele. Încredințezese⁵ Principatele că Turcia le voiește binele, că este dispusă a le proteja, că garanția autonomiei lor le va veni mai mult de la Poartă de cât de la cele-lalte puteri, ș-atunci aceste țări în loc de-ai aduce confuzie și anevioție în lucrări, îi vor fi un ajutor și o barieră contra năvălirilor străine.

VIII.

Ce a făcut cu toate acestea Turcia de când războiul și tractatul Parisului, ce suprimară protectoratul Rusiei, a dat României libertatea de a-și manifesta dorințele și trebuințele ei?

Ea a arătat din contra, niște tendințe nu numai de dominație asupra Principatelor, ci încă și de întrupare. În conferințele Constantinopolului de la 1856 Ianuarie, ea nu și-a ascuns Pretențiile de a trata principatele ca pământ conchis și ca provincie făcând parte integrantă din imperiul otoman. Ea a făcut a se crede desfăcută de ori ce îndatorire în privința lor în urma călcări(i) tractatelor încheiate cu Rusia, ca cum aceste îndatoriri n-ar rezulta din acele tractate și nu s-ar coprinde în ele. Ea manifestă curat intenția de-a nu lua în nici o considerație (de-ar fi lăsat-o puterile străine în voia ei) privilegiile restituite prin tractatele de spre care vorbirăm. A declarat voința sa de-a ridica fortărețele dărâmate, izvor al atâtor calamități și ură, pe când acestea existau ! Ea pretinde să numească prinți sau de-a dreptul, sau după o listă de candidați ce va da țara, ca să poată da curs vechilor intrigi, nestatornicii de-altă dată, și atârării servile ale guvernatorilor pe care ea-i va alege. Ea merge și mai departe de cât tot-deauna: a încercat ș-a izbutit a se amesteca în guvernarea din lăuntru a țărilor sub pretext *de-a armoniza instituțiile din lăuntru după timp și trebuințele generale*; în sfârșit Poarta s-a arătat dispusă a nesocoti toate drepturile principatelor, chiar acela pe care le respectase în timpii trecuți pe când România era prada arbitrarului Porții.

A se governa după legile lor, fără a adopta altele, după trebuințele epocii, a fost un drept pe care Principatele l-au (lu a) exersat tot deauna în toată întinderea lui. De va consulta cineva istoria lor legislativă în

⁵ În sensul de „a fi convinse” (n. n.)

periodul acestor cinci-zeci din urmă ani, va rămâne în uimire văzând câte modificări s-au introdus în legislația lor, cât progres au făcut în acest mic spațiu de timp, ast mic popor Român, abia cunoscut Europei occidentală. În această transformare progresivă, în această lucrare din lăuntru, operată în sânul unei soțietăți turburată de rele și înțrighi neconținute, nu vedem pe nicăeri amestecul Porții. Tot s-a operat după voința și trebuințele astei soțietăți reprezentată de prinții și adunările țării.

Pretențiile ilegale ce Poarta a manifestat înaintea tractatului de Paris, le-a reprodus, cu oare-care sfială, la congresul din Paris; și în urmă, la conferințele din Constantinopol după ce s-a sub-scris tractatul de la 30 martie.

IX.

Turcia a făcut o nouă greșeală protestând în contra prelungirii ocupației austriece în Principate, arătându-se, din contra, favorabilă acestei prelungiri.

Oamenii ei de Stat nu văd că astă ocupație nu poate avea alt efect, decât a face pe Români să le pară rău de trecut din pricina vexațiilor prezentului?

Austria se înșeală dacă crede că fără de primejdie poate succede politicii țarilor.

În general se crede că Staturile cele mici sânt lesne de cotropit, și plecând de la acest prințip numai, nu se gândesc că de multe ori puterea lor consistă chiar în propria lor slăbiciune. Într-alt chip cum am putea explica rezistența Moldo-României, (dacă n-am vorbi de cât de dânsa), de a nu cădea în mâinile uneia din puterile ce o învecinesc?

Călcând drepturile Principatelor, Poarta a slujit interesele Rusiei, dându-i prilej de amestec în țară și de protejare.

Rusia, după ce a pregătit duhurile a îngădui dominația ei prin binefaceri, a încercat în urmă a călca în picioare independența Principatelor ce ea însă-și garantase; însă n-a izbutit în aceasta.

Făcând aceeași încercare, Austria nu se adastă la aceeași neizbândă?

Ocupând Principatele cu consimțământul Porții, al Franței și al Engliterei, cu scopu(l) de a păstra neutralitatea țării, și de a o scuti de ocupația rusă, sub ce pretext și cu ce drept mai le ocupă astăzi când nu mai există nici un motiv din cele ce însemnarăm? Aliată a Franței și a Engliterei într-un război a cărei misie a fost de-a apăra drepturile amenințate de pretențiile Rusiei, precum și trecerea Prutului, Austria ar putea oare, fără de a da bănuiele Europei despre intențiile sale, să calce drepturi pe care ea a vrut să facă pe alții să le respecte?

Prelungind cu stăruință ocupația, nu va dobândi alt rezultat de cât a da bănuiele despre bunele-i cugetări și de-a ridica în contra-i opinia publică, ce nici până astăzi nu prea i-a fost favorabilă, din pricina politicele sale șovăitoare în vremea războiului. Să adăugăm încă că și de va fi având gânduri secrete și ambițioase, acele nădejdi nu pot izbuti întru nimic. Petersburg observă Viena, și nu va îngădui să izbutească în folosul altuia copia unui original ce n-a slujit pe Rusia; Franța și Englitera, care n-au cerut războiul, își vor ține făgăduințele lor, adică de a nu permite unei aliate, ce nici n-a tras spada, să se bucure singură de o conchistă teritorială, cu care se calcă drepturile și interesele echilibrului Europei, și a culege singură fructele unei victorii care n-o costă nimic și care nu e a sa.

X.

Ocupația dar de astăzi a Principatelor de armile austriece, cu primirea Porții, este o a doua însemnată greșeală ce face această putere în paguba României.

Din nenorocire aceasta nu e cea din urmă, și mai avem încă o a treia imputare a-i face atât mai serioasă, cu cât se atinge mai mult de autonomia Principatelor, în momentul acesta care este cel mai decisiv și mai critic. E vorba despre firmanul de convocarea divanelor chemate pentru a exprima opinia Principatelor și dorințele lor în privința organizației viitoare.

În virtutea acestui firman, (în contra căruia Europa n-a zis nimic până acum) Principatele vor fi oare consultate? În ce mod și prin ce organe își vor exprima dorințe și trebuințele lor?

Cinci comitaturi, pentru formarea cărora nu s-au consultat nici legile, nici datele, nici obiceiurile și gradul de civilizație al țăr(i), vor constitui fiecare divan. Aceste comitaturi se vor mărgini a-și exprima dorințele ce se vor examina întâi de către Comisia europeană; și, după ce vor trece mai întâi printr-acest examen, se vor supune unui al doilea examen și vor deveni obiectul desbaterilor ulterioare între Poartă și puterile aliate.

Însă, după aceste încercări și dezbatere, Principatelor, care sânt partea interesantă și principală într-această desbatere, li se vor da cel puțin dreptul de-a avea reprezentanți, comisari, sau mai bine avocați în conferințele ce se vor ține ca să le justifice voințele, să le apere cererile și să le susție drepturile?

Nu ! Firmanul e hotărâtor; glasul Moldo-Românilor nu se va auzi în conferințe: ei nu vor avea nici glas deliberativ, nici glas consultativ; nu vor avea nici chiar un delegat care să le apere drepturile, și relațiile divanelor cu comisia europeană se vor opera *prin mijlocirea comisariatului otoman*.

Nu este destul atât: Poarta își încheie firmanul mai rău de cât îl începe. Turcia, prin cel din urmă articol, declară cu ton de stăpân desăvârșit, iar nu de suzeran, că dacă divanele vor îndrăzni să iasă din șirul lucrurilor existente, se vor lua *măsuri de dojenire pentru asemenea purtare*.

Poarta, scriind și vorbind astfel Românilor, uită că adevăratul ei titlu, acela ce i se da până astăzi de Europa, acela sub care figurează în tratatul de Paris, este titlul de suzerană. De-aci îi vin drepturile asupra României, însă de-aci și îndatoririle. Tonul dar și dispozițiile firmanului nu se aseamănă cu îndatoririle Porții și pășesc peste drepturile Principatelor.

Tractatele Porții cu Rusia, desființate într-o parte ce privește relațiile între dânsa și a acestor două puteri, rămân în ființă în ceea ce privește drepturile recunoscute printr-însele Principatelor, drepturi chezașuite prin tratatul de la 30 Martie 6, pe care Poarta urmează să-l respecteze.

Să ne întoarcem acum iar la firman. Care-i este sensul? Care este șirul lucrurilor din care divanele nu pot eși? Până la ce punct le este iertat a manifesta dorințele țării(i)? Li se vor lua în băgare de seamă acea manifestare? Asupra acestor chestii există o adâncă tăcere.

Comitetele, zice firmanul, „au drept a delibera asupra Regulamentelor Principatelor”. Acesta e dreptul cele mai întins ce li se acordă. Să lăsăm că dreptul acesta l-a avut Principatele și că era de prisos a se mai specifica din nou, dar să ne întrebăm și să întrebăm pe Poartă, Regulamentele sânt ele oare instituții vițioase? Imperiul otoman are mai bune? și n-ar fi de dorit pentru regenerația Imperiului său să aibă asemenea Regulamente în toate provinciile ei? Cine mai crede astăzi că Regulamentele sânt pricina relelor ce bântuie țara Românească? Cine nu știe că ele provin mai mult din nestatornicia și slăbiciunea guvernului ei, iar mai cu osebire din neîncrederea ce are Românul în ziua de mâine, și din neconținutele frământări provenite din intrigile ambițiilor, neconținut în luptă, și de conflictele în care sânt puse interesele puterilor ce-o învecinesc?

Uitând Europa acestea și ocupându-se numai cu revizia legilor din lăuntru, n-ar putea cineva să creadă că nu este serios dispusă a tămădui răul și că fuge de prilejul a găsi rana ca să nu fie silită a o vindeca?

Dreptul de-a delibera asupra Regulamentelor Principatelor, drept pe care firmanul nu-l contestează, cum îl înțelege oare? Alegerea Prinților este oare coprins într-însul? sau puterile voesc să-și însușească misia de-al numi? Poarta voește să-l aleagă ea? și puterile voesc să se amestice în revizia Regulamentelor?

Înainte de firmanul din Octombrie 1856, aceste puncturi nici că erau în dezbatere.

Convenția de la Balta-Liman (care nu suspenda de cât pentru șapte ani, astăzi expirați constituția țării), această convenție este acum desființată prin război și Principatele reintră neapărat, astfel o cere dreptatea și tratatul Parisului⁷, în drepturile lor recunoscute de tratatul de Adrianopol și regulamentele organice. Vor fi dar în dreptul privilegiilor lor de-ași alege prinții și de-a se administra în virtutea vechilor lor capitulații, neînțecat reînnoite sau confirmate.

Dacă dreptul de a-și alege prinți se va lua Principatelor, dacă autonomia lor se va mântui, dacă Europa va pretinde a se amesteca în redacția Regulamentelor lor, atunci ori ce om serios se va putea întreba la ce a slujit Românilor războiul, în urma căruia au suferit atât de mult, la ce le slujește astăzi protecția Europei; neapărat nu alta, de cât ai face mai nenorociți, mai maltratați, mai puțin independenți, dându-le legi dictate de străini; ar greși atunci oare Români(i) dacă suspinând ar cere trecutul cu relele lui?

XI.

Tratatul de Paris, ce păstrează privilegiile Principatelor, a introdus o simțitoare modificare în starea lor.

Poarta rămâne suzerană cu drepturile ei de tribut și omagiu, și ci îndatoririle ce de mai multe ori a subscris, dar în locul protectoratului *exclusiv* al Rusiei, succede protectoratul *colectiv* al puterilor celor mari ale Europei.

⁶ Art. XXIII din tratatul de Paris, ce coprinde că administrația Principatelor va fi independentă și națională.

⁷ Art. XXII. Principatele vor urma a se bucura, sub suzeranitatea Porții și sub garanția puterilor contractante, de privilegiile și imunitățile ce posedau.

Acest protectorat colectiv va fi sau o vorbă zadarnică, sau va avea de țintă scopul de a da Principatelor o cheazăuire mai interesantă și cu rezultate priincioase de cât acelea ce le dăduse Rusia, va avea de țintă apărarea drepturilor lor în contra tuturor acelor ce ar voi să le calce.

Care sânt pericolile ce amenință drepturile Principatelor?

Care sânt mijloacele cele mai sigure pentru a le feri de-acele pericole?

Înainte de războiul din urmă primejdia venea de la Rusia. Mulțumită unei politic iscusite, ea știu a-și statornici și a-și crește influența sa în Principate. Acum însă proiectele ei s-au dat pe față; masca a căzut și nu ne mai putem teme de dânsa.

Ceea ce este de temut astăzi pentru Principate, este acel spirit de temere în privința Rusiei, pe care l-am mai spus și care există chiar după războiul trecut. Este cu dreptul oare a nu lăsa pe Români să se bucure de drepturile ce le-a dat Rusia, numai fiind că le sânt date sau garantate de ea?

O asemenea greșală, a lua umbra drept realitate, nu se poate face de niște adevărați politici.

Primejdiile ce amenință astăzi Principatele, o putem zice cu încredere, vin mai mult de la Austria și Poarta de cât de la Rusia.

Ce trebuie dar să facă puterile Europei ca să spere drepturile Principatelor Române și să le asigure prosperitatea? După idea noastră, doar lucruri ar ridica anevoințele, ar nimic toate stavilele, ar înfrâna toate ambițiile, și ar face a înceta toate intrigile.

Cea dintâi, să declare apărare de ori ce călcare drepturile ce Principatele dobândiseră în urma tractatului de la Adrianopol.

Cel de-al doilea, să dea două garanții acestor drepturi: Unirea Principatelor și ereditatea Prințului, ales de nația Română în deplină libertate.

Unirea Principatelor are în favorul ei un proverb vechi dar adevărat: Unirea face puterea. Nu este dovedită puterilor, acelor ce nu au nici o ambiție că puterea relativă a Principatelor, în loc de-a fi păgubitoare la vreuna dintr-însele este o garanție de repaos și liniște pentru fie care dintr-însele în parte, și o balanță pentru echilibru Europei.

Unească-se Moldo-România, și va forma o nație în care intriga cu anevoință se va strecura. Vecinii vor găsi o barieră grea de sărit; Turcia are înainte-i o barieră mai serioasă: integritatea ei nu va mai putea fi amenințată așa de lesne, și țara ce o va apăra astfel, în loc de a fi împotriva-i, iar fi cu atât mai credincioasă, cu cât ar vedea că prin politica înțeleaptă a Porții, și-a dobândit puterea a apăra chiar pe Poarta și a se apăra împreună!

Unească-se Principatele și în loc de a fi un câmp deschis tuturor năvălirilor și ocupațiilor decorate cu ori ce titlu, în loc de-a fi expuse prin situația lor politică necontentitelor invazii, ca și locuitorii expuși frigurilor de bălți infecte, vor forma o miliție destoinică a apăra frontierele și a sluji de avangardă Otomanilor, atunci pământul lor, ocrotit de astă putere relativă, va fi fericit și va produce cu securitate bogățiile sale din lăuntru. Proprietățile, mai necultivate astăzi, se vor acoperi cu bogate holde. Stepele sale până aci pustii, nestrăbătute mai de nici un drum, se vor acoperi în scurt timp cu șosele, care vor înlesni comunicația, și în fine drumurile de feri vor brăzda lungile sale câmpii. Apele sale vor deveni niște arterii binefacătoare pentru comerț și civilizație, și Europa întregă va privi cu bucurie efectul protecției sale și va primi tributul recunoștinței Românilor.

Ca să se realizeze acest viitor, mai este încă o măsură de întrebuițat, nu mai puțin folositoare de cât ce dintâi. În situația politică în care se găsește Moldo-România, după cum noua numire a Prințului pe șapte ani ni s-a părut un pas spre progres, și cea pe viață se părea și mai mare, asemenea și ereditatea lui ni se pare neapărat trebuincioasă.

Atunci numai se va pune un termen acestei nestatornicii, cauză principală a tuturor nenorocirilor României. Atunci numai vor înceta intrigile în țară și chiar afară din țară. Oamenii luminați și influenți ai Principatelor, în loc de a se depărta de alesul nației, se vor strânge împrejur-i și vor sluji împreună țara, când nu vor mai fi preocupați a-și sluji propriile lor ambiții. Geloziile, rivalitățile din familii, tot deauna funeste în Staturile cele mici, se vor stinge puțin câte puțin; și în fine, Prințul ne mai fiind pus în luptă ca în trecut, ne mai fiind silit a-și întrebuița vremea și facultățile ca să placă puterilor străine și să-și pregătească lui sau la ai lui mijloace de-a viza la un tron efemer, nu va mai avea alte grije sau alt studiu de cât acelea de a administra țara desfășurând toate izvoarele de prosperitate sub privegherea unei adunări naționale și sub garanția Porții și a Europei.

Aceasta este, ni se pare, soluția cea mai de dorit în starea lucrurilor de astăzi, fiind că este cea mai practicabilă, și fiind că, respectând drepturile puterii suzerane, asigurăm tot într-o vreme drepturile și privilegiile nației Române.

XII.

Această soluție conformă, în parte cel puțin, cu intențiile a trei din puterile ce au subscris tratatul Parisului, Congresul ar fi putut s-o hotărască și s-o adopteze. Cu toate acestea plenipotențiarul au preferat să mai aștepte. Această așteptare funestă intereselor României pe care o ține de nouă ani în neastâmpăr, neștiind cum o să se rezolveze chestiile fundamentale a le organizației ei, România a primit-o cu liniște și resignație.

Cum ar fi putut ea să vorbească, când cei ce o guvernă îi închide gura, suprimă jurnalele; când armile străine îi ocupă teritoriul când chiar Turcia al căreia interes ar fi ca ea cea dintâi să apere independența Moldo-României și pământul ei de ocupații străine, ea îngăduie ocupația austriacă, lasă să se vădească dorința de dominație, și printr-un firma se împotrivesc a lăsa pe Români să-ți manifesteze dorințele și să-și apere drepturile prin reprezentanți aleși de dânși(i), drept de apărare ce se acordă chiar vinovaților ! Tăcerea dar a Românilor u este un consimțământ al lor, ci este mai cu seamă o elocventă protestație ce le este ertată celor slabi. Asculte această tăcere Puterile europene, și vor auzi glasul României îndreptându(-)se la toate, și la fie care în parte, cerând cu tractatele în mână autonomia lor.

Rușilor le zice: „M-ați protejat mult timp și v-am fost recunoscătoare. Dar într-o zi fără pretext m-ați ocupat cu nedrept, și nu v-ați sfiit, într-o luptă ce nu mă privea pe mine, să declarați Europei că mă luați drept zălog.

„Călcându-mi independența, ce-mi protejați până aci, m-ați autorizat a crede că binefacerile voastre era dictate de interes, și ați pierdut într-o zi influența ce dobândiserăți după mulți ani de ocrotire. Îndreptăvăți-ți greșeala; apărați autonomia pe care n-ați putut-o călca fără pedeapsă.”

Austriei: „Ai venit în Principate cu scop mărturisit de ale apăra de năvălirile și relele războiului. V-am fost recunoscători și v-am primit cu frăție și bunăvoință; dar când ne-am încredințat că de și s-a făcut pacea, armile tale tot vor să ocupe țara, n-am putut să mai hrănesc pentru tine decât nemulțumire și neîncredere. Interesele tale comerciale și influința ce ai trebuință a păstra pe Dunăre te invită să adopți altă politică, și în loc de-a însufla ura silește(-)te să ne atragi simpatia, respectându(-)ne drepturile și autonomia”.

Turciei: „Îmi ești suzerană: nu ți-am contestat nici odată acest titlu. Viu să-ți cer a-mi respecta drepturile. De ce nu te încrezi în mine? De ce îngădui ocupația teritoriului meu? De ce ameninți vechile noastre privilegii? De ce înăbușești glasul dorințelor mele? De ce nu îngădui ca la Conferințele ce vot hotărâ viitorul meu, să am, dacă nu reprezentanți ai naționalității(i) mele, care să voteze cu judecătorii mei, cel puțin delegați care să apere dorințele mele? Nu lăsa altora pretextul, dorit poate, de-a ne proteja. Protege-ne chiar tu ! Respectează-ne autonomia ce am câștigat-o prin sânge de la Sultan(i) voștri, și ne-a consfințit-o nenumărate tractate”.

În sfârșit, Franței și Engliei: „Ați combătut în numele dreptății: face-ți să se respecte dreptatea. Nu ne trageți din ghiarele unei ambiții ca să ne lăsați în ghiarele alteia. Austria n-a vărsat nici o picătură de sânge, în vreme ce voi ați vărsat pe-al vostru. N-o lăsați să culeagă roadele unui război, ale cărui dureri numai voi le ați suferit. Turcia vă e datoră respect pentru integritatea ce i-ați asigurat; întrebunțați influența legitimă ce ați dobândit asupra-i, ca să pledați cauza noastră, ce este dreaptă și care interesă atât pe voi cât și pe noi.

„De și Stat secundar, România are și ea valoare în ochi(i) Europei și în echilibrul ei. Ea neutralizează acest mare rău al Dunării, unul din principalele arterii ale continentului. Ați fost destul de puternice ca să preîntâmpinați, fiți destul de înțelepte ca să prevedeați răul.

„Greșalele diplomației să nu mai formeze același nod al chestiei Orientului pe care sabia voastră l-a tăiat.

„Asigurați-ne autonomia și nu îngăduiți ca să fim nici Pașalâc turcesc, nici Provincie rusească sau austriacă.

„Aceasta ar fi în contra interesului Europei și după cum a zis un mare orator Englez: *în contra dreptului.*

„Ministerul care dirige treburile Engliei, s-a arătat tot-deauna apărător al dreptului națiilor; părsind astăzi apărarea drepturilor României nu și-ar schimba politica, și nu și-ar înmulți numărul inamicilor săi.

„Cât pentru Franța, România ce tot-deauna a simțit o vie simpatie pentru dânsa, își întoarce ochi(i) asupra-i ca spre o soră mai mare în civilizație și progres și adastă de la dânsa sprijin și protecție.”

Îată ce zice Europei tăcerea României. Și noi, ca să încheiem, ne întorcem la o considerație dezvoltată în această scriere și întrebăm: Care a fost cauza amestecului Rusiei în Principatele Române? Călcarea drepturilor Principatelor de Poarta Otomană.

Aceleași cauze n-ar produce aceleași efecte?

Mijlocul cel mai sigur pentru Occident de-a desființa influența rusă în Orient, nu este de-a șterge până și urmele binefacerilor rusești; ci de a garanta drepturile popoarelor și de ala da mai mult decât le dăduse Rusia.

Puterile occidentale se îndoiesc oare de izbânda unei asemenea politici?

Tratatul din Paris fi-va oare numai o hârtie scrisă?

FINE.